

Svazeček různých písní, nevelký, vetchý a sešlý věkem i pilným obracením, formátu poněkud většího, než jsou obyčejně jarmareční písně vytištěné „roku tohoto“ v Lito-myšli „u Turečka na kopečku“ nebo pod. Pochází z pozůstalosti starého vesnického zpěváka, jenž býval o svatbách tlampačem, jenž v kostele předzpěvoval, křížovou cestu se modlil a co rok několik houfů do Vamberic a jiných poutnických míst převedl.

„Špalíčků“, svazků to rozmanitých, pobožných i světských, jarmarečných písní z našeho i z minulého století není ani dnešního dne pořádku; ale svrchu jmenovaný vyniká svým věkem, obsahuje písně ze století nejen osmnáctého, než i ze *sedmnáctého*, a těch zajisté by se již po venkově mnoho nenašlo...

Obsahem svým podobají se částečně novějším plodům toho druhu, jsouce zároveň jaksi novinami o neobyčejných zjevech a hrozných událostech, jako na př. píseň vytištěná v Praze r. 1695: „Pravdivá správa aneb: Novina paměti hodná, že jedenkaždý chtěje zlé příhody ujíti, má podle svého povolání živ býti; což se stalo l. P. 1695 dne 13. m. října o jisté ženě, která maje(!) manžela soldata, mužské šaty na sebe vzala, rovný žold s manželem brala, povinnost manželskou zastávala, však bez vědomí jeho vlastní dítě zamordující(!) do řeky uvrhla“ — atd. Za tímto titulem jsou na celé stránce pěkné „ilustrace“.

Starší jest „Novina jistá a pravdivá, kteráž se stala roku tohoto 1660. Tu sobotu po třech králích půl míle od Rejna Kolína ve vsi Naydorfu řečené. Kterak tam ňáký Faytel kovář syna svého trestal, a jakou ten pyšný syn otci svému odpověď dal, že ho čert po půjčkách polámal — atd.“

Věk osmnáctý liboval si již ve křiklavějších titulech. „Velmi hrozná a strašlivá píseň o hrozném, velkém(!) povodni po celým Uherským, Moravským a Českým králov-

ství“(!). Tak se ohlašuje píseň z r. 1775, nejmladší z veškeré sbírky. Jsou tu i písně o zázracích a zázračných obrazech, jakož i „Gruntovní noviny o hrozném mordu“ a „Pravdivé vypsání těch zázraků, které se v Uherském království nad Novými Zámky tohoto přítomného 1684 roku v druhou středu masopustní s velikým strachem a strnutím jak křesťanům tak také Turkům zázračně ukazovali, o kterýchž jeden mezi Turky zajatý Obrst-Lajtenambt svým přátelům do Slezska pravdivou relací odeslal —“ (Vytištěno roku svrchu psaného.)

Milostných písní a lamentací nešťastných, oklamaných milovníků ve sbírce není.

Nejzajímavější jsou, možno říci, historické, ze století sedmnáctého, kdy vedeny dlouholeté války s nejúhlavnějším nepřítelem Turkem. Pozornost všech, zvláště v zemích nynějšího mocnářství rakouského, byla k těmto bojům obrácena; což divu tedy, že písničkáři „rozepěli“ se o rozmanitých dobrodružstvích z těchto válek, o velikých bitvách a vítězstvích, jichž císařští dobývali?

Nejstarší píseň celé sbírky jest: „Novina jistá a pravdivá, která se stala r. t. 1652 v noci před sv. Jiljí, kterak v Liptovské krajině na pomezí Oravským jedna vdova mající tři dítek(!) za jednoho ve vsi Otkovicích se vdala, kterýž těm dětem nic dobrého nepřál, tak že nejstarší syn ujdouce(!) na učení šel, a v tom od Turků zajatý jsouce(!) čtyry leta mezi nimi ostávati musil, navrátice(!) se pak domů s matkou s sestrou i s jedním konšelem od otčíma zabit byl. — Jak se to na něj proneslo a jaké skončení vzal, přezpíváje porozumíš —“

V písni „žalostivé o velkých neštěstích, kteráž jsou se v již docházejícím 1683. roku na rozdílných místech přihodili“(!) vypisuje se také, jak Vídeň byla obležena a vysvobozena. „Osmého dne srpna rebellant Tekkeli vzal v Uhřích Trnavu ten litý pes vzteklý: Museli šacuňk dáti — sto třicet tisíc dukátů shledati. — — Slyštež, co v Heynburku Turci učinili — sedm tisíc lidu tam pomordovali. A za tím k Vídni stále — šturmovali co k skále — aby ji dostali. To Arciknížectví — jak jest zplundrováno — na vše všudy strany — v nivec obráceno. — — Však předně moc Boží skrz Polského krále — přestrašila ty zly —(!) Turky nenadále — když je pryč odehnali — ukrutně zmordovali — vítězství dostali —“

Turci až k Parkánu městu utíkali, kteréhož křesťané

také dobyli. — Tu „zajisto — třicet begů jali. Polští hrdinové — ustoupit nechtěli — jako lití lvové — na Turky se třeli —“

Z toho lze také souditi, komu obecné mínění tenkrát přičítalo hlavní zásluhu, že Turek byl přemožen a vypuzen.

Po vítězství vídeňském následovala mnohá jiná, z nichž některé také náš špalíček slaví. Máť „Památku hrdinské statečnosti při dobytí brannou rukou hlavního města stolice někdejších křesťanských uherských králů Budy z jha tureckého. — — Z latinského vytažená: Skrz Jana Karla Rozenmillera.“ Končí veršíky:

Druhého září
Buda se maří,
Téhož září
nám se daří.

Za touto písní je hned „Lamentací tureckého velkého vezíra Cara Mustapha Bassa, kterouž roku minulého 1684, když se od města Vídně a Parkanu v Uhřích po krvavé lázni a ztracení nejlepšního jádra vojska tureckého do Konstantinopole s hanbou navracoval, velmi smutně zpíval. Nejprv v vlaské, potom v německé řeči vytištěna a nyní na česko přeložena ku potěšení Čechův a Moravanův. — Vytištěna leta tohoto 1684.“ — —

I bitva u Zenty oslavena „pěvcem“ neznámým; z plodu však jeho zachován ve jmenované sbírce jen zlomek: „Těž kancelář jejich — s kasou šest milionů — zůstala jest po nich — přes tisíc celtů překrásných — a co od jiných věcí v nich — bylo k nalezení. — Těž grod — Vezíra(!) celt, kdež hraběte Breynera — tělo jest mělo bejt — jako gros — Vezira dcera — která osmiletá byla — v spaní postižena. — Třicet tisíc Turků — na koních se srazilo — na velikou louku — — když ale nebylo zbytí — dávali na ruku — že se chtějí poddat. Však toho neužili — kázal vše mordovat — Princ Evgenyus slavný pán — kusy kartáčma nabyt dal“ — — atd.

O nějaké ceně těchto písniček nelze ovšem mluvit. Forma je velice volná, řeč, jak už z ukázek patrně, chatrná. Nápěvy jsou jako u nynějších písniček podobných udány dle jiných tehdy známějších. Tak čteme: „Zpívá se jako: Jaká přišla rána, od boha seslána.“ — Nebo: „Ach můj smutku, má žalosti —.“ Píseň z r. 1710 „o jednom lehkomyšlném

a bohaprázdném člověku z Granské země poslém“ — atd. zpívala se jako: „Plesej, plesej, země česká!“ Při mnohých pak uvedeno: „Zpívá se obecní notou“ nebo: „Zpívá se obecní neb všelikou notou.“

Charakteristické jest, že většina i takovýchto „básní“ je přeložena. Nejednou čteme: „Vytištěna nejprvé v německém jazyku a nyní v českém —“ nebo podobně, jak už shora uvedeno. Tištěny jsou v Praze nebo v Litomyšli. Tiskaři se nejmenují; jen ve dvou uvádí se Karel Rosenmüller (1715) a J. K. Jeřábek v Praze, pak Ant. Kamenický v Litomyšli (1775). U nejstarší, shora jmenované, udáno, že tištěna nejprvé v Krakově, „a nyní v Litomyšli“ (1652). U mnohých ani neuvedeno, kde byly na světlo vydány.

Ku jmenovanému špalíčku přišity jsou dvě divadelní hry, jejichž autorem je Tobiáš Mouřenín. Žil dle Slov. Nauč. koncem 16. a poč. 17. stol. Hry jeho zajisté se velmi líbily, poněvadž došly několikerého vydání. Vydání ve špalíčku jest od l. 1679 a má nadpis: „Historia kratochvilná o jednom selském pacholku, kterak u sedláka za tři groše tři leta sloužil, co potom za ně sobě koupil a zjednal. A o poběhlém židu, který před morem utekl, jak ho ten pacholek do hustého trní přivedl, že v něm nahý tancovati musil a hrozně se po všem těle zdrápal.“ Přidána jest k ní nazad pěkná komedie v čtyrech osobách.

V první hře: „Osoby rozmlouvající“:

Skladatel,
Sedlák,
Pacholek,
Chudý člověk,
Pocestný muž,
Poběhlý žid,
Rychtář,
Popravec,
Lid obecní,
Závěrek.

Obsah je ten: Pacholek, vyslouživ si za tři leta tři groše, raduje se nad tím velmi a do světa odchází. Ale potkav „chudého člověka“, jat útrpností dává mu groš. Po té vystoupí „pocestný muž“, jemuž dá druhý groš. „Pocestný muž“ vyzývá pacholka, aby za to pronesl troje přání. Ten sobě žádá: „Ať mám hlasité housličky — pro mladé, milé

hubičky. — Druhé prosím, pokud sluší — za šípy a dlouhou kuši — však aby v ní skryto bylo — po čem by se vystřelilo — toho abych nechyboval — ani darmo natahoval.“ Když obdržel co chtěl, pocestný muž zmizel. Tu vystoupí žid, jenž obrav křesťany, před morem utíká. S tím pacholek, byv vyzván, se vsadil, že zastřelí vrabce za rybníkem v trní. Když tak učinil, jde žid, dle sázky, přes rybník pro vrabce do trní. — Tu spustil pacholek na své zázračné housličky, jež kdo slyší, tancovati musí, třeba do oupadu. Zedraný trním žid v tanci vykupuje se svými uloupenými dukáty. V městě však žaloval u rychtáře na pacholka, ježž jali, hned odsoudivše k šibenici odvezli. Tam osvobodil se svými houslemi, na něž když dle posledního svého přání zahrál, všecko, rychtář, lid, kat, dalo se u šibenice do tance. Žid pak vsazen do vězení.

„Závěrek“ končí:

„Věrnát je pravda: Čiň právě,
tak zaživeš všeho zdrávě.
Ta rada je povědína
od Tobiáše Mouřenína.“

Dnes by se řeklo, že má všecka hra ráz antisemitský.

Hned po té „začíná se komedie příkladná ve čtyřech osobách“.

Naman, otec.
Ruprecht, syn,
Ramínko, pochlebník.
Davnužka, děvečka.

Je to hra, taktéž rýmovaná, o synu marnotratném, jenž sveden Ramínkem, jde hýřit, nedbaje varování otcova. Actus první končí tím, že Ruprecht s Ramínkem, přišedše k hospodě, na dveře tlukou. Tu „panna jim otvírá a dí:

„Vítejte páni, pojdte k nám,
dobrou krmičku pro vás mám.“

„Actus druhý: Ramínko vyjde po dobré chvíli.“ Má monolog a utíká se zlatým řetězem. Pak vystupuje Ruprecht, kterého, když vše prohýřil, notně stloukli. Tak okrvaveného potká otec, jenž synu nyní kajícímu a poslušnost slibujícímu, odpouští.

Tím hra končí. — —